

NHK gespeeld, maar het meest aan hervormde kant heeft daartoe bijgedragen dat het Algemeen Reglement eindelijk in 1951 middels de invoering van een nieuwe kerkorde uit de kerk geholpen is. Deze gaf de NHK een presbyteriaal-synodale organisatie en maakte haar tot een belijdende kerk. Hoedemaker en Gunning hebben hun historisch gelijk gekregen, al hebben zij moeten wachten tot zij een ons wogen. Zie voor hun denkbeelden en streven op dit punt het met het oog op SOW geschreven boek van W. Balke, *Gunning en Hoedemaker samen op weg*, 's-Gravenhage 1985, met een hoofdstuk over 'Gunning en de gereformeerden' en een over 'Hoedemaker en de gereformeerden' waarin ook de D ter sprake komt. Het slothoofdstuk van het boek bevat een kritische standpuntbepaling ten aanzien van de manier waarop de GK, die z.i. nog steeds 'op dezelfde "dolerende" wijze bezig zijn' (218), en de NHK samen op weg zijn. Voor Hoedemakers betrokkenheid bij de D is nog steeds van belang het boek van de hand van G.P. Scheers, *Philippus Jacobus Hoedemaker*, Wageningen 1939. Hij deelde daarin mee, dat Kuyper zou hebben beweerd, dat in de NHK alleen 'Jan Rap en zijn maat' overbleven (93, 106). Over de juistheid van die mededeling is een hele discussie ontstaan. Zie no. 2 en 3 van Scheers' 'Het kalme water' in het weekblad *De Hervormde Kerk* van 26 april en 3 mei 1952; A.M. Lindeboom, 'Dr. A. Kuyper en "Jan Rap en zijn maat"' *Gereformeerd Theologisch Tijdschrift*, 53 (1953) 23; A.M. Lindeboom, *Om de grondslagen van het christendom*, Amsterdam 1984, 116; W. Balke, *a.w.*, 114v. Er kan overigens geen twijfel over bestaan dat Kuyper deze uitdrukking, die nog steeds aangegrepen wordt om te bewijzen dat hij niet alleen iets tegen de volkskerk maar ook tegen het kerkvolk daarin had, herhaaldelijk gebruikt heeft in de genoemde zin.

De decennia na de Tweede Wereldoorlog waarin de wederzijdse herkenning en toenadering tussen de NHK en de GK zijn uitgemond in het proces van Samen-op-Weg, laten een drastisch gewijzigd beeld van de hervormde geschiedschrijving van de D zien. Wat toen duidelijk aan de dag kwam, was trouwens al eerder, in de Tweede Wereldoorlog, begonnen. Op een bijeenkomst van hervormde en gereformeerde predikanten te Lemele in 1941 hield de hervormde predikant J.J. Poldervaart een inleiding 'Waarom de Gereformeerde Kerken geen scheurkerken zijn?' (*Kerkelijke toenadering. Referaten gehouden op een streekvergadering van kerkeraadsleden der Nederlandsch Hervormde en Gereformeerde Kerken te Lemele op*